

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 2

Fylke: Hedmark

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Løten

Emne: Høytransport.

Bygdelag:

Oppskr. av: Aksel Andersson

Gard:

(adresse): Adalsbruk

G.nr.

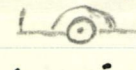
Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1) Framgangsmåten med å få gras til beut til heiane på ein 10 mål stor eigedom som eg haustar sjølv:

Eg nyttar høygaffel (ein), eller eg legg gras på ei lett 2 hjuls hainnkjerre (laga for 50 år sidan til høytransport på bruk som ikkje har nest) og dreg det fram til hessa. - Av turhøy går det på tjera 100 kg eller meir.

På granne eigedomane, som er gardar på 200-500 mål, køyver dei det røe gras inn til hessa med sløprive . Høyet køyver dei på høyvogn.

Dette er då skilnadur på transporttilhøva på eit lite bruk og på vanlege gardar.

Utmarksløtt i Løten er anten sekerlykky-sløtt eller storkr.-sløtt. Harald Bjørke (mannen på Nord-Bjørke, i 58. år) fortel at dei slo heile Bjørke-lykky på Storn-gardssetra so seint som i 1936, og fekk 6-8 vinterlass med høy. Sidan har dei slege berre noko av ho, og gjeve upp først medan dyra var på setra.

Storkr-sløtt er det småbrukarar som driv med etter Rokosjøen, Bronkensjøen og

andre vater i Lötten. Stærren har dei i lør eller gisne hus som dei kallar stær(r)-huker. Aksel Thingstad (mannen på ö. Engelaug, i 50.åra) fortel at han kjøpte stær til Ol-huset i ö. Lötten skogbygd i 1916. Han hadde kømmekjøring frå Totberget (like ved) og tok stærren i retur (frå Store Bronken). - Ingeniør E. Toop på Klepposs Cellulosefabrikk opplyser elles at det vert gjeve vederlag for stærslåttretter då fabrikkens for nokre år sidan dunda upp Røkosjøen. Og det synta seg då at det ikkje berre var grønne-sigarar som kom med krav; men det var somme som hadde garnaal hevd på slått der Lötten almenning går ned til sjøen, og dei fekk krave sine godkjende av skogretten, seier han.

Har ikkje ein mann heit sjølv, men treng ein til høykjøring, lyt han lina.

2) Stakk er ikkje i bruk i Lötten, lør derimot i skogbygda (ö. og v. Skogbygd). Du kan ein då høyra at dei ennå brukar lau eller börswalk til å bera med. Tæret er fest til ei trehelle Q = rephelle. Börswalken er ein björk- eller vije. grein med toyp-kvistene flette i hop til ein lykk (Johan Lökjehagen, 85 år). Ein kjemmer på småhöjel og stikk bjukk-enden av swälken gjennom lykken. Hjelperen står bak og lettar på böva. Beraren held tæret eller börswalken over aksla. - "Stoe" har og ikkje høyt nokon som har bruke i Lötten.

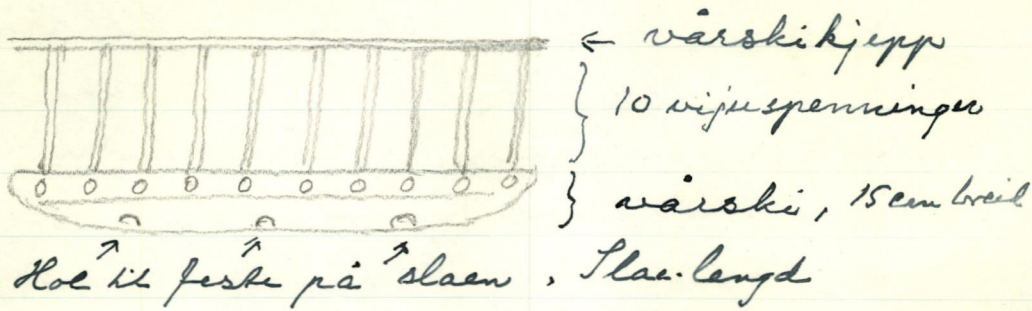
Born var helst med og tok opp stt etter-rak.

I Skallberje (søter i v. Skogbygd) slo dei tau rundt høyet når dei skulle ha det ned frå Furevollen, fortel Christian Kinnerud, 78 år. So sende dei bunkane nedetter berget og fekk dei inn i løa på vollen nedanfor. - Løypstreng har ikkje vore brukt. Derimot ser ein enno småbrukarar som bruker båre når dei ikkje har handjerve. Dei legg på so mykje som ligg av seg sjølv. Barnearbeid ~~kan~~ ein verkeleg helst ikkje kalla dette. - Trebruker slaer har vore mykje nytta til høykøping på setrane; men "Løyfang" har eg ikkje høyrte nokon som har kjennskap til.

3) Om høykøping frå Totberje fortel Axel Thingstad dette: (Totberje ligg i ø. Skogbygd i Røken, kring 2 mil frå garden Engelang ved Adalsbæk. Bestefar til A. Th. kjøpte eigedomen kring 1860. Den gongen var det eit bruk med 2 husmannsplassar og 70 mål slått. No er det dels søter, dels brukpakke. Til 1920 på lag vart det kjøpt høy derifrå til Engelang; men det var berre ein part av vollen som vart slegen dei siste åra.)

Ein drog helst opp om våren, når snøen ikkje var for djup og hard. (Det er ikkje langt til oppkjøpt bygdeveg.) Høyet lesste ein på langslae med værkies og værkikjeppe li skadde for grindar og gyrdar med snørkåll, eit 30 alner langt tau. Ein kunde kjøpa 300-400 kg på eit lass. Valt det, var det berre

ä bikka det upp att

Når dei lesste, studdu dei upp vårski-kjeppane med kløfter.

4) Både 4 hjuls høyvogn og 2 hjuls høykjerre er i bruk, men ikkje hjulslæ. Ordet slæ brukast ikkje enn det som har hjul.

Ei høyvogn er enn lag 2,5 m lang og 0,85 m breid; stor type: 3,2 m og 0,92 m. Høykjerrene på lag det same. - Forstillinga kan vera med knute eller med svingringer.

Same vagna plar nyttast til høye og lokøying.

Grindane har vorte lågare etter kvart som det har minke med småhøy. Harald Bjørke fortel at der på garden fekk dei fyrste høyvagna med grindar lågare enn karmene i 1914. Høy på grindane kring 70 cm. (Korn frå Moelven Bruy). No er høya berre halvparten av det att.

„Skinder“ og „krökler“ er nemningar som ikkje er i bruk her.

Reglar eller trær i samband med siste lesset har og ikkje spurt hit til. Eldst heimelmannen er 85 år.

Lesset blir fest med beinstång.

[Gyrdatoq (jöl. tau) har eð ikki högt um til höylessing, og kan difor ikki segja um dít var nokon skilnad þá hoválda til byrdatoq og gyrdatoq.]

5) Sams slátt og transport frá utmark var dít ikki. Men eit þar upplýsingar som réttiley skuldu voru með lengu framme, má þakast með þer:

Frá sóterlykkja þá Storrígardm i Nordbyggða heita Björke stótt högt so snart dít kom nok snó um háurtun. Vegana vert ikki haldne uppe lengu ut þá áret.

Frá haurkinga þá Totberget fortel Axel Thingstad at dúi kóyrde högt inn til lóa með fyk. Fyk var eð sleprive (sjá l. bladd) av ein byge som vert nyttá i Lötun þring 1900. Fyken var av tre, og hadde venkley narnnat eit av at dít gjekk i ein fyk og ein fei^a samla högt þá ein stad. - Síðan tok Adals Bruk (mekanísk verkstal) til á laga sleprive eðter ein patent frá Trondheim. Den lange stanga var eit fir- kanta bestykke og til dít var þinnane feste, reunde þinnar av jarn, 80-90 cm lange og kvassi i oddu. Draget var þau, og dít var eit handtak til á styra með; men dít var ingen mekanisme som þá dúi moderne sleprivone so ein kunde þinna lasta með eit handgrip. Nár þessu bykte dít vert þungt og vildu stana. Laut kóyrkann draga reiddkayun atund, so þinnane vert fri. [Þá Skjerve var dít

sin hest ein gong, fortel Kristian Linnereed, som var so van med dette at han rygga attende av seg sjölv när han vilde få lette på slopet.) På Skjerve hadde dei ei av dei fyrste AdalsBrek-sloperivane; den fyrste som Thingstad på Engelaug hadde, var frå 1910 eller derkring.

9) Om sjölvkjøringa med høflars etter vegen har eg ikkje spurt noko særskilt som eg har ei skrive om her.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

adr. NORSK FOLKEMUSEUM

BYGDØY

309